

НАУКОВІ РОЗРОБКИ З ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ У ДИСЕРТАЦІЙНИХ РОБОТАХ

М.О. Данилюк, Т.Я. Коцкулич

ІФНТУНГ, 76019, м. Івано-Франківськ, вул. Карпатська 15

Для забезпечення реалізації стратегічного плану розвитку нафтогазової промисловості важливу роль будуть відігравати наукові розробки та їх результати, зокрема у сфері економіки та управління. Частина з них була предметом дослідження у дисертаційних роботах, які протягом останніх трьох років були представлені для розгляду у спеціалізовану вчену раду Д 20.052.06 Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу.

Так, дисертація Полянської А.С. на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук була присвячена вирішенню науково-прикладної проблеми формування та використання теоретико-методологічних засад розвитку вітчизняних промислових підприємств із використанням ситуаційного підходу в управлінській діяльності.

Удосконалено методологію комплексного дослідження розвитку промислових підприємств на засадах ситуаційного управління та узагальнено значення ситуаційного управління для вирішення завдань економічного розвитку промислових підприємств у сучасних умовах. Розроблено ситуаційну модель управління, що дозволяє здійснювати керуючу діяльність відповідно до цілей розвитку промислових підприємств в умовах динамічного і нестійкого середовища. Розвинуто теоретико-методологічні підходи до оцінювання ефективності промислового підприємства. Проаналізовано стан промислових підприємств, здійснено оцінку їх діяльності за критерієм інтегрального показника ефективності. Обґрунтовано доцільність поєднання концептуальних і локальних моделей розвитку підприємства. Запропоновано методику дослідження явища синергії при взаємодії суб'єктів управління у процесі спільного вирішення завдань, що забезпечують розвиток промислових підприємств.

Розроблено концептуальну модель розвитку промислових підприємств, на основі якої побудовано сценарні моделі їх розвитку. Сформовано адаптаційний механізм реалізації побудованих ситуаційних моделей; розширено технологію ситуаційного управління з метою досягнення стійкості розвитку промислового підприємства; обґрунтовано доцільність та ефективність заходів, запропонованих у межах дії механізмів розвитку промислових підприємств на основі оцінювання сценарних умов їх реалізації.

Дисертаційна робота Фадеєва І.Г. на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук була направлена на вирішення науково-прикладної проблеми формування, використання та розвитку системно-синергічних засад управління нафтогазовидобувними підприємствами корпоративної структури. Обґрунтовано значущість системно-синергічного підходу до управління економічним розвитком нафтогазовидобувних підприємств корпоративної структури, уточнено термінологічно-категорійний апарат у сфері дослідження системно-синергічного управління підприємствами. Розроблено парадигму синергічного розвитку нафтогазовидобувних підприємств корпоративної структури та концепцію управління нафтогазовидобувними підприємствами на засадах формування позитивного і негативного зворотних зв'язків. Розроблено феноменологічну математичну модель динаміки видобування вуглеводнів. Удосконалено структуру системи інформаційної підтримки прийняття управлінських рішень на підприємствах. Розвинуто теоретичні засади створення організаційно-економічного механізму синергічного розвитку нафтогазовидобувних підприємств, удосконалено систему планування і координування взаємодії підсистем управління підприємствами. Вирішено завдання координування взаємодії підсистем у інтегрованій ієрархічній системі управління нафтогазовидобувним підприємством корпоративної структури. Сформульовано методологічні засади вирішення завдання організації роботи підсистем синергічної орієнтації, взаємодії, організаційно-синергічної інтеграції та інноваційно-синергічного розвитку нафтогазовидобувних підприємств, побудовано системну модель формування синергічних ефектів у їх діяльності. Розроблено концептуальні засади управління корпоративним розвитком нафтогазовидобувних підприємств на засадах синергетики. Виділено найважливіші напрями, у яких закладені основні резерви розвитку нафтогазовидобувних підприємств корпоративної структури на системно-синергічних засадах, спрямовані на удосконалення систем менеджменту шляхом розроблення та ухвалення більш обґрунтованих управлінських рішень, покращення систем інформаційного забезпечення в управлінській сфері.

Запропоновано концептуально нове вирішення актуальної наукової проблеми щодо застосування економічної експертизи як складової системи контролінгу підприємств у дисертаційній роботі Перезової І.В., представленій також на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Авторкою проведено контурування проблем адаптації та розвитку економічної експертизи як дієвого інструменту контролінгу підприємств, доведено її роль як чинника впливу на якість менеджменту для забезпечення успішного управління бізнес-процесами підприємства. Наведені епістемологічні основи економічної експертизи, проведене ретроспективне дослідження еволюції концепту «економічна експертиза» за різними аспектами

дослідження та удосконалено визначення сутності категорії «економічна експертиза». Сформовано концепцію економічної експертизи та науковий апарат дослідження економічної експертизи як інструменту контролінгу, побудовано логічну схему процесу економіко-експертного дослідження. Доведено, що застосування в системі контролінгу підприємства економічної експертизи дозволить оптимізувати дію індикативної системи відхилень щодо інформаційного забезпечення на всіх рівнях управління та формування комплексу управлінських рішень – коригативів з врахуванням законодавчо-нормативних регуляторів та наявних зворотних зв'язків між рівнями управління. Розроблено причинно-наслідкову схему прийняття управлінського рішення з врахуванням ланки економічної експертизи. Визначено адаптаційні аспекти реалізації підсистеми економічної експертизи в контурах моделі контролінгу А.Дайле та розроблено підсистему економічної експертизи в контурах системи контролінгу підприємства, проведено ідентифікацію її аспектних характеристик. Побудовано структурну модель формування особистісного потенціалу експерта-економіста та сформовано методичні підходи, алгоритм побудови бази даних по експертах економічного напрямку досліджень, розроблено методику та побудовано компетентнісну векторну модель оцінки експерта. Запропоновано механізм управління ризиками в процесі економічної експертизи, побудовано модель оцінювання наявності помилки висновку експерта-економіста. Побудовано систему контролінгу вертикально-інтегрованого нафтогазового підприємства на прикладі НАК «Нафтогаз України», сформовано етапи її розробки та становлення, розроблено організаційно-методичні аспекти модернізації управління підприємством з використанням в системі контролінгу підсистеми економічної експертизи.

Оригінальними в дисертаційних дослідженнях були питання інтелектуалізації процесів управління діяльністю підприємств нафтогазового комплексу, в яких автору (к.е.н. Швидкий Е.А.) вдалося обґрунтувати необхідну кількість і розміщення точок відбору інформації для системи тотального процес-контролінгу крос-функціональних бізнес-процесів, ідентифікувати потенційні джерела і розробити методику оптимізації економічної ефективності бізнес-процесів на основі їх інтелектуалізації з використанням технології тотального процес-контролінгу.

Доведено доцільність інтелектуалізації процесів управління діяльністю підприємств нафтогазового комплексу як сукупністю об'єктів, розроблено рекомендації з впровадження концепції інтелектуалізації, проведено апробацію та оцінку ефективності її використання на прикладі системи менеджменту підприємства ДК «Газ України» НАК «Нафтогаз України».

Не менш цікавою є дисертація к.е.н. Горбової Х.В., яка присвячена вирішенню наукової і прикладної проблеми обґрунтування економічної ефективності інвестиційної діяльності нафтогазових підприємств в умовах концесії. Узагальнено еволюцію наукових поглядів на поняття «інвестиції» і «концесія», а також визначено розбіжності між подібними за економічним змістом поняттями, такими як «комерційна концесія», «франчайзинг», «дистриб'юторська угода», «довгострокова оренда» тощо. Встановлено методичні особливості щодо застосування кусково-неперервних і східчастих математичних функцій для обґрунтування значень грошових потоків та окремих економічних показників. Запропоновано модель життєвого циклу концесійного проекту, яка ґрунтується економіко-математичними виразами із використанням показника «економічне прискорення». Вперше розроблено методичний підхід щодо оцінювання ефективності інвестиційної діяльності нафтогазового підприємства, утвореного на засадах концесії, який базується на моделюванні життєвого циклу концесійного проекту і розрахунку його ефективності з використанням «моментів вартості».

Декілька дисертаційних робіт присвячено проблемам розвитку газорозподільних підприємств (ГРП). Так, в дисертації Галюк Л.І. обґрунтовано методичний підхід до обчислення інтегрованої оцінки економічної стійкості ГРП за техніко-економічною та фінансовою складовими за допомогою карт стійкості, що забезпечує підвищення ефективності управління підприємством, розробки стратегічних і тактичних планів, відповідно, зниження ступеня ризику відносно прийняття неефективних рішень.

Виділено пріоритетні чинники забезпечення економічної стійкості ГРП: диверсифікацію видів діяльності, скорочення витрат виробництва, підвищення інвестиційної привабливості, залучення інвестицій, підвищення надійності газорозподільної діяльності, удосконалення організаційної структури підприємства.

Реалізовано економіко-математичну модель оцінки впливу чинників забезпечення економічної стійкості ГРП, що дозволило оцінити ефективність його розвитку за рахунок впровадження кожного з чинників без втрати значимої для прийняття управлінських рішень інформації.

Запропоновано системно-процесний підхід до оцінки впливу чинників забезпечення економічної стійкості ГРП і варіантів їх комбінації на основі використання Парето-аналізу залежності «ефект – стійкість», що дало змогу відкинути неефективні варіанти, які порушують встановлені обмеження або технічно і організаційно важко здійсненні заходи щодо забезпечення ефективності і, в кінцевому рахунку, відібрати групу конкурентоспроможних варіантів забезпечення економічної стійкості ГРП.

У дисертаційній роботі к.е.н. Гарматюк О.О. досліджено динаміку розвитку та прояву кризових явищ галузі газопостачання в Україні, виділені основні зовнішні і внутрішні чинники виникнення кризових явищ, а також встановлено їхній вплив на результати діяльності газорозподільних підприємств. Розроблено структурно-логічну схему діагностики кризових явищ і на її основі побудовано модель діагностики та подолання кризових явищ на підприємствах з

газопостачання та газифікації. Удосконалено методичний підхід до розрахунку тарифів на транспортування та постачання природного газу на основі розрахунку сезонного тарифу на розподіл природного газу та визначення прямих нормативних витрат на обслуговування систем газопостачання на основі їх приведення до єдиного показника з обслуговування систем газопостачання – умовного кілометра.

Для обґрунтування вибору видів фінансової стратегії ГРП Савко О.Я. запропоновано методичний підхід до оцінки їх позиціонування в системі координат «прибутковість – суперефективність» на основі використання сучасної методології DEA (аналізу оболонки даних). Виділено види фінансової стратегії газорозподільних підприємств на основі оцінювання ефективності їх функціонування. Наведено рекомендації щодо діяльності підприємств при кожному варіанті стратегії. Удосконалено інструментарій до оцінки ефективності використання ресурсів на основі параметричних методів аналізу виробничої функції. Обґрунтовано необхідність впровадження інструментів стимулюючого регулювання цін (тарифів) на послуги газорозподільних підприємств, що дозволить мотивувати суб'єкти господарювання до підвищення ефективності використання ними ресурсів.

В інших захищених дисертаційних роботах розглядалися питання:

- підвищення ефективності використання потенціалу та оцінювання енерговитрат газотранспортних підприємств (автори Сергєєв О.П. та Шийко В.І.);
- побудови економічного механізму розробки родовищ на пізній стадії експлуатації та оцінки ефективності використання фонду свердловин (автори Петрунчак І.М. та Безуглий О.Ю.);
- економічного оцінювання інформаційного капіталу та ефективності природоохоронних інвестицій нафтогазових підприємств (автори Витвицька О.М. та Гавадзин Н.О.).

З усіма дисертаційними роботами можна ознайомитись у науково-технічній бібліотеці нашого університету.